

Pjotr Pavlenskin palavat ovet

Yksi viime vuosien huomattavimmista nuoris-
ta venäläistaiteilijoista on pietarilainen Pjotr
Pavlenski (s. 1984). Erilaisilla tempauksillaan
hän on hyvin onnistuneesti aiheuttanut häm-
mennystä tai ”häirinyt ihmisten unta”, kuten
hän on itse asian ilmaissut. Ehkä kaikkein
tunnetuimmaksi ja puhutuimmaksi nousi teos
Pakkomielle (2013), jossa Pavlenski naulasi

kiveksensä rautanaulalla Punaiseen toriin.
Siinä alaston taiteilija, joka katsoo Punaiseen
toriin naulattuja kiveksiään, toimii metaforana
venäläisessä nyky-yhteiskunnassa vallitsevalle
apatialle, poliittiselle välinpitämättömyydelle
ja fatalismille.

Taiteilijan omien sanojen mukaan kaikkia
hänen teoksiaan yhdistävä teema on ”jokapäi-

*Teoksessa Osasto (2014) Pavlenski leikkasi leipäveitsellä palan korvastaan istuen alasti Moskovan sosiaali- ja oikeuspsykiatrian instituutin muurilla. Hänen mukaansa aktio oli protesti, jossa vastustettiin psykiatrian käyttöä poliittisissa tarkoituksissa: veitsi erottaa korvolehden muusta var-
talosta kuten psykiatrian betoniseinä järjettömät sairaat järkevien yhteisöstä. Kuva: Miss Oksana,
Wikimedia Commons.*

väisen elämän vankila ja mahdollisuus vapautua siitä”. Teoksessa *Ommel* (2012) Pavlenski osoitti mieltään Pussy Riot -ryhmän puolesta huulet yhteen ommeltuina ja *Ruhossa* (2013) makasi alasti piikkilankavyöhdin keskellä Pietarin kaupungin parlamentin edessä. Teoksessa *Osasto* (2014) hän puolestaan leikkasi valtavalla leipäveitsellä palan korvastaan, istuen alasti erään Moskovan psykiatrisen sairaalan kivisellä muurilla. Pavlenski oli mukana myös Vapaus -nimisessä tempauksessa, jossa pieni ryhmä aktivisteja ja taiteilijoita rekonstruoivat Maidanin mielenosoituksen tapahtumat Pietarin keskustassa osoittaakseen tukensa ukrainalaisille protestojille.

Pavlenski itse on määritellyt poliittisen taiteen käsitettä seuraavasti: ”Poliittisen taiteen tehtävänä ei ole puhua politiikasta – sillä siinä tapauksessa on kyse taiteesta, joka käsittelee politiikkaa – vaan toimia ja kaivautua tähän systeemiin ja suunnata sen poliittiset instrumentit taiteen päämäärän saavuttamiseksi. Tämä taiteen päämäärä on vallan kulissien murtaminen. Kulissien, joilla valtiovalta pyrkii peittämään väkivaltaiset prosessit, joita se käyttää ihmisten kontrolloimiseksi”. ”Taide ei ole toissijaista suhteessa filosofiaan ja politiikkaan. Se on vahvasti rakentava ala, jota ilman kansojen historia olisi vähintäänkin sokea ja pahimmillaan täysin kykenemätön ymmärtämään itseään ja jatkamaan liikettä”.

Viime vuoteen asti Pavlenski pysytteli virkavallan kanssa sovussa, lukuun ottamatta lyhyitä pidätyksiä ja sakkoja, sillä kaikissa hänen teoksissaan ainoana fyysisen väkivallan kohteena oli taiteilija itse. Sen sijaan viimeisimmän tempauksen synnyttämä reaktio oli voimakkaampi – eikä ihme; vahinkoa kärsi myös vahvasti symbolinen valtion omistama kiinteistö. Teoksessa *Uhka* (2015) taiteilija syytti surullisenkuuluisan Lubjankan talon (eli entisen KGB:n ja nykyisen FSB:n päämajan) ovet palamaan ja jäi bensakanisteri kädessään seisomaan tapahtumapaikalle.

Taiteilijan mukaan *Uhka* oli eräänlainen uloonjäämististelun kaltainen refleksi ja protes-

ti tiedustelupalvelun taukoamattomalle terrorille, joka uhkaa jokaisen ihmisen ilmaisunvapautta. ”Kirjoitin FSB:lle heti oman näkemykseni tästä asiasta”, sanoi Pavlenski myöhemmin oikeussalissa tehdyssä haastattelussa. ”Kerroin, että mielestäni nimenomaan FSB on uhka 146 tuhannelle ihmiselle. Täytyyhän sitä vastaan jotenkin protestoida.”

Kun virkavalta pidätti Pavlenskin Lubjankan palavien ovien edessä, siitä tuli peruuttamattomasti osa taiteilijan aktiota. Se oli tarkoituskin. Alkoi mediaakin kuohuttanut jännitysnäytelmä: huolimatta siitä, että Pavlenski omien sanojensa mukaan toteutti valtion kehotusta taistella terrorismia vastaan, otti valtion koneisto hänen asiansa tutkittavaksi ”vandalismina”. Taiteilija ei tyytynyt tähän tuomioon, vaan koko oikeusprosessin ajan vaati sen muuttamista terrorismiksi. ”Minun mielestäni se on teidän systeeminne logiikan mukaista. Niin kauan kun vaatimustani ei täytetä, kieltäydyn noudattamasta kaikkia teidän tuomioistuimenne rituaaleja”, hän kommentoi asiaa oikeussalissa – eikä sen jälkeen sanonut istunnoissa sanaakaan, kieltäytyen vastaamasta edes tuomarin muodollisiin kysymyksiin.

Vaativalla tuomiota terrorismista, Pavlenski halusi osoittaa tukensa ukrainalaisille aktivisteille, anarkisti Oleksandr Koltšenkolle ja elokuvaohjaaja Oleg Sentsoville (niin kutsutuille *Krimin terroristeille*), jotka hatarin todistein tuomittiin Venäjällä kymmeneksi ja kahdeksikymmeneksi vuodeksi vankeuteen terrori-iskun suunnittelusta. Tuomiota pidetään keksittyinä ja poliittisena. Syytetyt ovat itse tunnustaneet ainoastaan syyttäneensä palamaan krimiläisen toimiston oven, jonka takana erilaiset venäjämieliset organisaatiot, mm. Yhtenäinen Venäjä -puolue pitivät päämajaansa. Siten palavat ovet Lubjankalla ovat myös suora viittaus Sentsovin ja Kolchenkon tapaukseen.

Aivan oikeuskäsittelyn loppuun asti oli epäselvää, kuinka taiteilijan käy. Kesäkuussa 2016 hänelle viimein luettiin yllättävä tuomio – ei vankeutta, vaan ainoastaan rahallinen korvaus ”kulttuurisesti arvokkaan kohteen tuhoamisesta”, puoli miljoona ruplaa sakkoja ja

toiset puoli miljoona oven korvauskuluja. Jälkimmäisestä summasta jäi osapuolten leireihin erimielisyyttä: syyttäjän mukaan historialliseen Lubjankan rakennukseen kuuluvat ovet ovat nekin kulttuurisesti arvokkaita, kun taas syytetyn asianajaja perusteli oven tuiki tavallisuutta sillä, että se vaihdettiin uuteen vuonna 2008, eikä siis suinkaan ollut enää se sama ovi, jonka takana 1900-luvulla tapahtui ”kulttuurisesti tärkeitä” hirmutekoja. Heti, kun tuomio luettiin, monet Pavlenskin tukijoista ilmoittivat halunsa ryhtyä keräämään sakkosummaa yhteisvoimin. Taiteilija kieltäytyi tästä ajatuksesta kategorisesti ja ilmoitti, ettei aio maksaa penniäkään, sillä ei aio käydä FSB:n kanssa kauppaa ovista. Nähtäväksi jää, mitä sakkojen laiminlyönnistä seuraa.

Tätä kolumnia varten otin keväällä 2016 kirjeitse yhteyttä vankilassa olleeseen Pjotr Pavlenskiin. Täytyy todeta, että vankilaposti toimii Venäjällä selvästi paljon paremmin kuin taval- linen, ja sain vastauksen kirjeeseeni yllättävän nopeasti. Omassa viestissäni kerroin tekeväni hänestä juttua Idäntutkimuksen performanssi -teemaiseen numeroon, sillä mielestäni hän on kiistatta viime vuosien mielenkiintoisimpia venäläisiä performanssitaiteilijoita, ja näin ollen sopii kuin nappi silmään tähän numeroon. Taisin mennä vähän vikaan:

”Hei Kerttu,

Olen iloinen kirjeestäsi, ja kiitän huomiosta ja tuesta. Mitä tulee poliittiseen taiteeseen, on syytä sanoa, että minä en ole performanssitai- teilija. Mielestäni performanssi on tapahtuma, jolla on tarkkaan valittu paikka (ainakin pää- sääntöisesti), kutsuttu yleisö, ja myös ilmoitus ja ennalta päätetty alku ja loppu. Voi sanoa, että jos eri tekemisen muodot asetettaisiin yhdelle

viivalle siten että alkupäässä olisi ooppera ja loppupäässä terrori-isku, niin tuolla linjalla performanssi on askeleen lähempänä oopperaa, kun taas aktio askeleen lähempänä terrori-iskua. Tämä näin lyhyesti sanottuna, sillä yksityiskoh- taisella analyysillä selviää paljonkin asioita, jotka ovat mahdollisia performanssissa ja täysin mahdottomia aktiossa. Näillä tekemisen muo- doilla yhteistä on vain ulkoinen. Ja tietysti, olen varma, että taide vaikuttaa poliittiseen elämään. Taide työskentelee kollektiivisen muistin ja mielikuva-järjestelmän kanssa. Ne määrittävät ymmärryksen ja ymmärrys määrittää kaikkea tekemistä. Ja loppujen lopuksi, jos taide ei vaikuttaisi, niin viimeisten ainakin kolmensa- dan vuoden aikana taiteilijoita, kirjailijoita ja runoilijoita ei olisi tapettu, pidetty vankiloissa, lähetetty työleirille ja karkotettu. Se, kuinka paljon valtiovalta vihaa taidetta, on suoraan suhteessa taiteen autonomiaan tuon vallan alla.

Ollaan yhteydessä,
kunnioittaen Pjotr.”

Kerttu Matinpuro

Kirjoittaja opiskelee journalistiikkaa Mosko- vassa